

*Цюряк І. О.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Федорченко В. К.,
викладач
Житомирський державний університет
імені Івана Франка*

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ

Життя людини знаходиться у постійному русі, процес розвитку торкається також усіх сфер діяльності суспільства. Мистецтво, в тому числі музичне, є «віддзеркаленням» дійсності. Процеси глобалізації, географічна мобільність особистості, останні події в країні та багато інших причин призвели до того, що музичне мистецтво ХХІ століття є досить суперечливим. В ньому поєднуються різні стилі та напрямки, форми й жанри, національні традиції та зовсім полярні культури [1].

Сучасні музичні композиції мають певний зміст, сутність якого не тільки душевні переживання й настрої, але часом і серйозні філософські роздуми, зображення різноманітних людських характерів в їх взаємодії або боротьбі, відображення настрою широких мас, соціальних конфліктів і т.ін. Слід підкреслити, що іноді у пошуку розуміння музичного змісту не допомагають логічні закони і методи аналізу. Музика – це, перш за все, мова почуттів, тому вона впливає на людину безперечно й очевидно, часом ширше і багатше за досвід людства і нашого знання про життя [2]. На жаль не завжди зміст композицій сучасної музики відображає духовно-моральні цінності та ідеали, сформовані в суспільстві за багато століть. Проте, не можна відхиляти й переключувати все те, що створюється на даний час. Важливо виокремити з музичного різноманіття те потрібне, що може сприяти вихованню молодого покоління й використовувати це на практиці в процесі формування творчої особистості здобувачів вищої школи.

Поняття «сучасне музичне мистецтво» сьогодні має кілька значень. Наприклад, в середовищі музикантів–професіоналів сучасною називають академічну музику, створену в останні десятиліття. Водночас, сьогодні українське музичне академічне мистецтво як таке в світі представлене лише українськими виконавцями – мистецькими колективами та окремими артистами–музикантами. Що ж до доробку українських композиторів (і класиків, і сучасників), то їхні твори світовій спільноті майже невідомі. За межами такого професійного середовища сучасною вважається якраз музика неакадемічна. Зустрічається навіть пряме протиставлення «музика класична – музика сучасна», де місце класики займають твори композиторів минулих епох, а сучасність асоціюється виключно з різними молодіжними музичними напрямками. Ускладнення вище вказаної ситуації, як наслідок, спричинило й неоднозначність у її визначеннях. Це позначається й на самому процесі музичної творчості. Усе частіше композитори в своїх творах звертаються до втілення суперечливих образів часу. Серед таких протиріч більш помітну роль відіграє мотив втраченої гармонії посеред галасливого, дисгармонічного сучасного світу [3].

Зупинимося коротко на деяких напрямках музичного мистецтва, які вкрай важливі, на нашу думку, для підготовки здобувачів вищої освіти. *Сучасна академічна музика* побудована за певними канонами, використовує відпрацьовані форми і прийоми, які визначаються традиціями музичного мистецтва й музичної освіти через освітні установи (музичні школи, коледжі, консерваторії, музично–педагогічні інститути і т. п.), а також мають механізм самовідтворення. Отже, академічною музикою займаються переважно професійні музиканти, які володіють знаннями про музику, а також знають і розуміють музичну мову. Однак сьогодні ми можемо спостерігати тенденцію, що виражається у прагненні академічних музикантів наблизитися до своїх природних першооснов і активніше йти на діалог з масовою музикою, не тільки варіювати у своїй творчості народно–пісенні інтонації (що відбувалося у XVIII – XIX століттях), але й запозичуючи особливості тих стилів, які зародилися далеко за межами академічного середовища (джаз, рок і т. ін.). Це пов'язано перш за все з пошуками нових можливостей музичного звучання, а також прагненням зробити музику зрозумілою й впізнаваною для сучасного слухача. Термін «полістилістика», який виник в останні десятиліття відображає цей стан сучасної музичної освіти й практики. Так, наприклад, не випадково багато творів А. Шнітке, який вперше заявив про полістилістику, являють собою тонкий сплав різних стилів, в тому числі й естрадних, якщо цього вимагає художній задум твору [4, с. 18].

Приклади синтезу академічної, масової естрадної та фольклорної музики численні й різноманітні. В наш час набули значного поширення різні види обробки класичної музики минулого, спрямовані на поєднання авторських і сучасних стильових особливостей. Наприклад, широко відомі такі зразки популяризації класичної музики, як різноманітні версії творів А. Вівальді, Й.С. Баха, Л. Бетховена, В. Моцарта та ін. Злиття відбувається і в рамках концертного життя: мова йде про творчі дуети виконавців, що належать до різних видів музичної культури. Серед представників сучасної української академічної музики також є виконавці, яких знає і любить масова публіка, особливо молодь: піаніст Є. Хмара, диригент В. Шейко, співачка А. Домські та ін.

Сучасна духовна музика. В умовах духовної кризи, яка склалася на сьогодні, не всі світські музичні твори виховують і є етично повноцінними. Багато з них негативно впливають на почуття, після їх прослуховування нерідко залишається порожнеча, пригніченість, навіть агресивність, що останнім часом спостерігається в молоді, яка слухає музичні твори невисокого гатунку. Тому в мистецькій освіті вищої школи помітним є зростання інтересу до духовного мистецтва, яке починає усвідомлюватися як невід'ємна складова змісту формування особистості, хоча й займає незначне місце в навчальних планах та програмах освітніх закладів. Проте виховний потенціал духовної музики залишається не реалізованим, а педагогічний аспект, висока естетизація та громадянськість духовної музики, основні надбання християнської етики піснеспівів залишаються поза увагою. Духовна музика має свою естетику, теорію, виконавські та композиторські традиції. В українській системі вищої освіти вагоме місце займають культурні традиції української духовної спадщини, заснованої на багатогранному репертуарі творів духовної музики української композиторської школи: М. Березовського, Д. Бортнянського, А. Веделя, М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, П. Козицького, Ф. Колеси, О. Кошиця, В. Степурка, Б. Фільц та ін. Отже, українська духовна музика має високоморальне, дидактичне призначення, слугує необхідним пластом підготовки здобувачів мистецьких спеціальностей вищої освіти, змушує думати, співпереживати, аналізувати тощо.

Сучасна фольклорна музика теж має професійну основу, яка ґрунтується на традиціях певної національної культури, котра формувалася протягом багатьох століть. Чимало виконавців народної музики отримують професійну музичну освіту в музичних школах, на фольклорних відділеннях коледжів і ЗВО. Крім того, в галузі фольклорної музики також спостерігається полістилістика з одного боку з музикою естрадною, з іншого боку з музикою академічною. Вийшовши з усної традиції, багато народних пісень сьогодні вже мають нотний запис і опубліковані в нотних збірниках. Також чимало композиторів складають свої твори, ґрунтуючись на фольклорній стилістиці. Представниками фольклорного напрямку в Україні безперечно можна назвати виконавицю Н. Матвієнко, театр пісні «Джерела», а також професійні хори української народної пісні в різних містах країни. Сила народної педагогіки, народних традицій і обрядів полягає в людяному, гуманному підході до особистості вихованця, а одним із найбільш ефективних засобів педагогічного впливу на особистість на сьогодні вважається саме українська народна пісня.

Сучасна популярна (естрадна) музика представляє собою сплав різних напрямків, народних традицій і сучасних віянь. Вона являє собою масову пісенну та інструментальну творчість, що веде своє походження від легкої розважальної, джазової та рок-музики. На думку В. Березан, поп-музика – це музичне, соціальне та ідейно-естетичне явище сучасної масової культури. Термін має збірне значення: у широкому смислі він відноситься до сукупності найбільш відомих, доступних творів, що часто виконуються, у вузькому – до стилів, жанрів і манери масового музикування (пісенні форми, танцювальна і легка оркестрова музика, рок-музика у всьому її стилістичному різноманітті) [5]. Взагалі, поп-музика – це продукт музичного бізнесу, що виріс на хвилі ритм-енд-блюзу і рок-н-ролу та являє собою поверхневий, найбільш доступний прошарок рок-музики (до того ж це поняття вікове, більше пов'язане з молодіжною аудиторією). Сьогодні естрадна музика в певній мірі підмінила собою ідеологію та є потужним методом впливу на молодь. Сила і широта впливу популярної музики на молодь і середнє покоління набуває величезних масштабів. Але крім цього ми перекреслюємо діяльність сучасних естрадних музикантів, які пропагують музику насичену моральним змістом, а такі на вітчизняній естраді також є. Зокрема, це Джамала, інді-гурт «Один в каное», поп-гурт «KAZKA» та ін.

Ми переконані, що фольк-рок музику – альтернативний елемент сучасної музичної культури, варто використовувати, зокрема, як: інструмент соціального конструювання; метод впливу на масову свідомість і цікавий інноваційний підхід (під час опанування студентами дисциплін: «Народна музична творчість (тема: «Сучасна світова НМТ»)», «Хорове виконавство», «Диригування» та під час проходження навчальної концертно-педагогічної практики). Це надасть можливість у навчальному процесі застосовувати на практиці певні креативні підходи. І як прикладом є виконання на електрогітарі у поєднанні з проведенням основної теми на клавішних інструментах української народної пісні в обробці Миколи Леонтовича «Щедрик», яка була підготовлена студентами Євгеном Машковським та Юлією Котенко з нагоди новорічних вітань, а результат було захищено за проходження практики [6].

Лідер українського гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк в інтерв'ю українському журналісту, засновнику інтернет-видання «ГОРДОН» Дмитрові Гордону зізнався, що сильно здивувався, коли лідер британського гурту Pink Floyd Девід Гілмор запропонував записати разом пісню *Hey, Hey, Rise Up*, де використали його вокал, взятий зі знаменитого ролика, в якому він на Софійській площі у Києві виконує гімн січових стрільців «Ой, у лузі

червона калина» [7]. Слід зазначити, що ролик набув великої популярності, в Instagram його переглянули понад 500 тисяч разів. У квітні британський рок-гурт Pink Floyd разом із Андрієм Хливнюком презентував спільний кліп на цю пісню. Композиція дістала назву Hey, Hey, Rise Up. Це перший трек британської групи за останні 28 років! Доходи від продажу пісні передали на гуманітарну допомогу українському народу для боротьби з російською агресією.

Ми вважаємо, що в останні десятиліття процес стильових зближень став особливо помітним: музика все частіше виходить зі своїх традиційних меж, вступаючи у взаємодії не тільки з іншими видами мистецтва, а й з іншими типами культури. У зв'язку з чим необхідно представляти й вивчати те культурне, зокрема, музичне середовище, в якому ми знаходимося. Важливо також розуміння і усвідомлення причин появи за порівняно короткий історичний період безлічі різних напрямків сучасної музики, які з них становлять небезпеку для підростаючого покоління, а які зразки здатні служити позитивним засобом формування особистості, адже які б зміни не зазнавало музичне мистецтво, вона як і раніше залишається найважливішою частиною духовної культури людства.

Таким чином, зважаючи на складну ситуацію, що склалася наразі в країні, у науковому середовищі дискутують про невичерпність потенціалу музичного мистецтва постіндустріальної цивілізації та формування такого суспільства, коли людина свідомо приймає обмеження в споживанні ресурсів, змінює на краще своє ставлення до того, що відбувається навколо, коли мудрість стає мірилом поведінки в питаннях прагнень, бажань, мрій тощо. Зокрема, підвищується відповідальність науки й освіти, одночасно зростає потреба в розробленні нових досліджень в умовах високої динамічності соціальних процесів, підвищення активності людини, досягнення її глибшої рефлексії, чітко фіксованої в перебудові ціннісних орієнтацій сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вознюк О.В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2013. 614 с.
2. Комаровська О.А. та ін. Формування мистецьких уподобань учнів основної і старшої школи на уроках та в позаурочний час : монографія. Кропивницький: Імекс–ЛТД, 2018. 192 с.
3. Пріоритети репертуарної політики музичного мистецтва в Україні : URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11240/> (дата звернення 10.04.2023).
4. Пенюк В.Б. Полістилізм як новий спосіб універсалізації культурно–філософського та мистецького досвіду. *Вісник Національного технічного університету України «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка.* 2016. № 3. С. 18.
5. Березан В. Підготовка майбутнього педагога до естетичного виховання школярів засобами сучасної музики масових жанрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2000. 20 с.
6. Машковський Є., Котенко Ю. «Щедрик» :URL: <https://www.facebook.com/100004198727306/videos/pcb.1842458745904065/1842454759237797> (дата звернення 11.04.2023).
7. Ой, у лузі червона калина. Андрій Хливнюк і Pink Floyd : URL: <https://www.youtube.com/watch?v=jpb5mltwBr4> (дата звернення 11.04.2023).